

Perusopetuksen
**Oppilashuollon
suunnitelma**

Utsjoen kunta

Perusopetuksen oppilashuollon suunnitelma 2011–

Oppilashuollon suunnitelma on tarkoitettu oppilaille ja heidän huoltajilleen, opettajille sekä muille oppilashuoltotyötä tekeville ohjeeksi ja yhteiseksi käytänteeksi erilaisissa oppilashuoltoon liittyvissä asioissa.

Oppilashuollon työryhmä

Layout: Studio Borga

Painatus: Waasa Graphics 2011

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	4
2	OPPILASHUOLLON TOIMINTA	5
2.1	Oppilashuoltotyön toimintaperiaatteet	5
2.2	Oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintaympäristö.....	6
2.3	Oppilashuoltoryhmän käytännöt ja tehtävät.....	6
2.4	Oppilashuollon yhteistyö kodin, koulun, oppilashuollon palvelujen tai muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkoston kanssa.....	7
3	ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA OPPILAIDEN HYVINVOINNIN, TERVEYDEN JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMISEKSI.....	8
3.1	Hyvinvoinnin ja oppimisen seuranta	8
3.1.1	Hyvinvointi.....	8
3.1.2	Varhainen puuttuminen.....	9
3.1.3	Koulutehtävien laiminlyönti.....	10
3.1.4	Poissaolot ja niiden seuranta	10
3.1.5	Oppilaiden opintojen ohjaus	11
3.2	Nivelvaiheiden työstäminen	11
3.2.1	Päiväkodista esikouluun	11
3.2.2	Esikoulusta kouluun	11
3.2.3	Kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle	12
3.2.4	Perusopetuksesta toiselle asteelle.....	12
3.3	Osallisuus.....	12
3.4	Kodin ja koulun yhteistyö	13
3.5	Kerhotoiminta.....	14
3.5.1	Iltapäivätoiminta	14
3.5.2	Kerhotoiminta kouluilla.....	14
3.5.3	Yhteistyö kunnan nuorisotoimen, seurakunnan ja muiden toimijoiden kanssa	14
3.6	Valistustyö	15
3.7	Koulun turvallisuus	15
3.7.1	Järjestyssäännöt	15
3.7.2	Pelastussuunnitelmat	15
3.7.3	Internetin turvallinen käyttö	15
4	OPPILASHUOLLOLLINEN TUKI	16
4.1	Kouluruokailu.....	16
4.2	Kouluterveydenhuolto	17
4.3	Koulukuljetus	18
5	TOIMINTAOHJEET ONGELMA- JA KRIISITILANTEISSA	20
5.1	Kiusaaminen, väkivalta ja häirintä	20
5.1.1	Kiusaaminen, häirintä, uhkailu ja lievä väkivalta sekä suunnitelma sen ehkäisemiseksi.....	20
5.1.2	Vakava väkivaltatilanne tai sen uhka koulussa	22
5.1.3	Omaisuusrikosten selvittäminen.....	23
5.1.4	Seksuaalinen häirintä.....	23
5.1.5	Mielenterveyteen liittyvät ongelmat.....	24
5.1.6	Tupakointi ja päihteiden käyttö.....	25
5.2	Koulujen kriisisuunnitelma.....	26
5.2.1	Koulujen kriisiryhmä	26
5.2.2	Kriisisuunnitelmaan perehdyttäminen	26
5.2.3	Yhteistyötahot kriisitilanteissa	27
5.2.4	Kriisivalmiuden ylläpitäminen.....	27
5.2.5	Yleiset toimintaperiaatteet kriisitilanteissa	27

1 JOHDANTO

Oppilashuollon suunnitelma on tarkoitettu oppilaille ja heidän huoltajilleen, opettajille sekä muille oppilashuoltotyötä tekeville. Suunnitelman tarkoituksena on yhden mukaistaa ja selkeyttää oppilashuoltoon liittyviä käytäntöjä sekä välittää tietoa oppilashuollon toiminnasta. Oppilashuollossa painotetaan ennaltaehkäisevää työtä moniammatillisessa työryhmässä. Oppilashuolto on osa koulun opetus- ja kasvatustoimintaa. Oppilashuoltotyöhön osallistuvat kaikki kouluyhteisössä työskentelevät sekä oppilashuoltotyöstä vastaavat viranomaiset. Oppilashuollossa tehdään työtä sekä yksilöiden että ilmiöiden parissa.

Oppilashuollon lähtökohtana on lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä kunnioittaminen. Kodin ja koulun välinen yhteistyö perustuu tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Oppilashuollossa käytetään ennaltaehkäisevää työtapaa. Koululle on turvattava riittävä oppilashuollon saatavuus ja oppilashuolto on toteutettava moniammatillisena yhteistyönä. Perusopetuslain § 40 ja lukiolain § 32 mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet ja oppilaitoksen henkilöstö eivät saa ilmaista luvattomasti sivullisille, mitä he ovat työtehtävissään saaneet tietoonsa.

Kouluyhteisön on pyrittävä luomaan kouluun vastuunottava ja oppilaista huolehtiva ilmapiiri, jossa oppilas rohkenee tulla kertomaan koulunkäyntiinsä tai elämänsä liittyvistä huolista. Tämä vaatii koulun aikuisilta herkkyyttä ja kiireettömyyttä. Opettajan on oltava lapsen suhteen huolehtivan aktiivinen eli keskusteltava oppilaan kanssa aina huomattuaan siihen tarvetta. Oppilashuoltoryhmä toimii opettajan tukena tässä työssä. Opettaja ei jää yksin mahdollisten vaikeiden päätösten tai tilanteiden kanssa, vaan hänellä on tukena moniammatillinen verkosto. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on koko koulun voimavara.

2 OPPILASHUOLLON TOIMINTA

2.1 Oppilashuoltotyön toimintaperiaatteet

Oppilashuoltotyön toimintaperiaatteena on eri hallinnollisten toimialojen toteuttama oppilashuollollinen yhteistyö, jossa lapsesta hänen varhaisina vuosinaan tehdyt havainnot ja toteutuneet tukitoimet yhdistyvät luontevaksi, lapsen ja nuoren tervettä kasvua ja kehitystä tukevaksi kokonaisuudeksi. Oppilashuoltotyön lähtökohta on oppilaiden koulumenestyksen, käytöksen ja psykososiaalisen kehityksen seuranta.

Oppilashuoltotyön tarkoituksena on

- ehkäistä ja tunnistaa oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia
- tukea oppilaiden koulunkäyntiä
- huolehtia oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista
- tukea oppilaiden tasapainoista kasvua ja kehitystä
- luoda myönteinen ilmapiiri kodin ja koulun välille
- suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä
- edistää koulu yhteisön hyvinvointia.

Tärkeintä oppilashuoltotyössä on oppilas ja hänen tarpeensa. Kohtaamistilanteessa lapsen on koettava, että opettaja kuulee häntä ja arvostaa hänen asiaansa. Lapsen tai nuoren tarve kohdata aikuinen voi tulla esiin erilaisina sanattomina viesteinä keskeillä koulupäivää arkisissa kohtaamisissa, joiden merkityksellisyyttä ei sovi aliarvioida. Opettajat seuraavat aktiivisesti vastuullaan olevia oppilaita.

- **Luokanopettaja ja -valvoja** vastaavat oman luokkansa oppilaiden opintojen etenemisen seuraamisesta ja huolehtivat siitä, että oppilas saa tarvittaessa apua oppimisvaikeuksissa tai muissa esiin tulevista ongelmista sekä valintojen suorittamisessa. He vastaavat yhteydenpidosta oppilaidensa huoltajiin.
- **Jokaisen opettajan** vastuulla on oppilaan oppimisen ja opiskelun ohjaus.
- **Erityisopettaja** tukee opettajien työtä ja oman alansa asiantuntijana tekee esityksiä erityispalveluiden tarpeesta.
- **Opinto-ohjaajalla** on päävastuu oppilaanohjauksen järjestämisestä sekä suunnittelusta ja toteutuksesta. Opinto-ohjaajan vastuulla on oppilaiden valintoihin liittyvä neuvonta, jatkokoulutus- sekä uran- elämänsuunnittelun ohjaus.
- **Oppilashuoltohenkilöstö** toimii tarvittaessa erityisasiantuntijana tai ohjaa toiselle asiantuntijalle.

Tärkeintä on, ettei oppilas jää vaille apua, vaan hän kokee saavansa sen tuen ja ohjauksen kuin hän kulloisessakin tilanteessa tarvitsee.

2.2 Oppilashuoltoryhmän kokoonpano ja toimintaympäristö

Moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään jokaisella koululla kuuluvat rehtori, apulaisjohtaja, erityisopettaja ja terveydenhoitaja. Ryhmän toimintaan osallistuvat tarpeen mukaan myös erityisopettaja, opinto-ohjaaja, koululääkäri, sosiaalityöntekijä, luokanopettaja tai luokanvalvoja. Yksittäisen oppilaan asioita käsiteltäessä kokouksiin kutsutaan oppilaan huoltaja ja tarvittaessa oppilas. Kuraattoripalveluiden puuttuessa yhteistyötä tehdään mm. kunnan psykiatrisen sairaanhoitajan, Inarin koulupsykologin kanssa sekä Karasjoen SANAG:in kanssa. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa muidenkin tahojen kanssa.

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukukauden aikana. Kokouksen puheenjohtajana ja koollekutsujana toimii apulaisjohtaja. Yksittäisen oppilaan asiassa oppilaan luokanopettaja tai -valvoja on yhteydessä huoltajiin. Muistion kirjoittaa erityisopettaja tai apulaisjohtaja.

Utsjoen kunnassa toimii myös laaja-alainen, moniammatillinen yhteistyöryhmä, joka kokoontuu kerran vuodessa (tammi-helmikuu) rehtorin kutsumana. Työryhmään kutsutaan varhaiskasvatuksen, opetustyön, terveydenhuollon, sosiaalitoimen, nuorisotyön, lapsia ja nuoria koskevien hankkeiden, järjestöjen, poliisin ja tullin edustajat. Tämän ryhmän tarkoituksena on käsitellä paikallisia, ajankohtaisia ilmiöitä ennaltaehkäisevällä otteella.

2.3 Oppilashuoltoryhmän käytännöt ja tehtävät

Oppilashuoltoryhmän on oltava tehokkaasti johdettu, jotta päätöksiä pystytään tekemään nopeasti ja jakamaan vastuuta. Ryhmän on kokoonnettava säännöllisesti ja sen jäsenten on oltava työhönsä sitoutuneita.

Säännöllisissä kokoontumisissa käydään läpi oppilaat luokittain ja päätetään mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Mikäli kokoontumisen syynä on huoli yksittäisestä oppilaasta, on oppilaan ja hänen huoltajansa saatava tästä tieto. Kun oppilaan asiat vaativat laajempaa tukea, voidaan perustaa oppilaskohtainen huoltoryhmä, johon määrätään yhteyshenkilö, joka pitää säännöllisesti yhteyttä oppilaan perheeseen. Päätös oppilaskohtaisen huoltoryhmän perustamisesta on tehtävä oppilaan huoltajien kanssa. Mikäli koulun toimintaresurssit on kulutettu tai huoltajat eivät suostu yhteistyöhön, oppilaan edun niin vaatiessa on tehtävä lastensuojeluilmoitus (Lastensuojelulaki § 25).

Koulun oppilashuoltoryhmän tulee

- laatia lukuvuoden alussa säännöllisten kokoontumisten aikataulu ja käytännön järjestelyt
- tarkistaa lukuvuosittain oppilashuoltosuunnitelma, johon sisältyvät toimenpiteet sekä työn- ja vastuunjako ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi
- kartoittaa koulun ulkopuoliset tukea tarjoavat palvelut ja yhteistyötahot
- pitää keväällä kokous alaluokilta yläluokille siirtyvien oppilaiden osalta ja 9. luokan oppilaiden jatkosuunnitelmista
- sopia, miten tiedottaminen oppilashuoltoryhmästä toteutetaan vanhemmille
- arvioida lukuvuoden lopussa ryhmän toiminnan onnistumista.

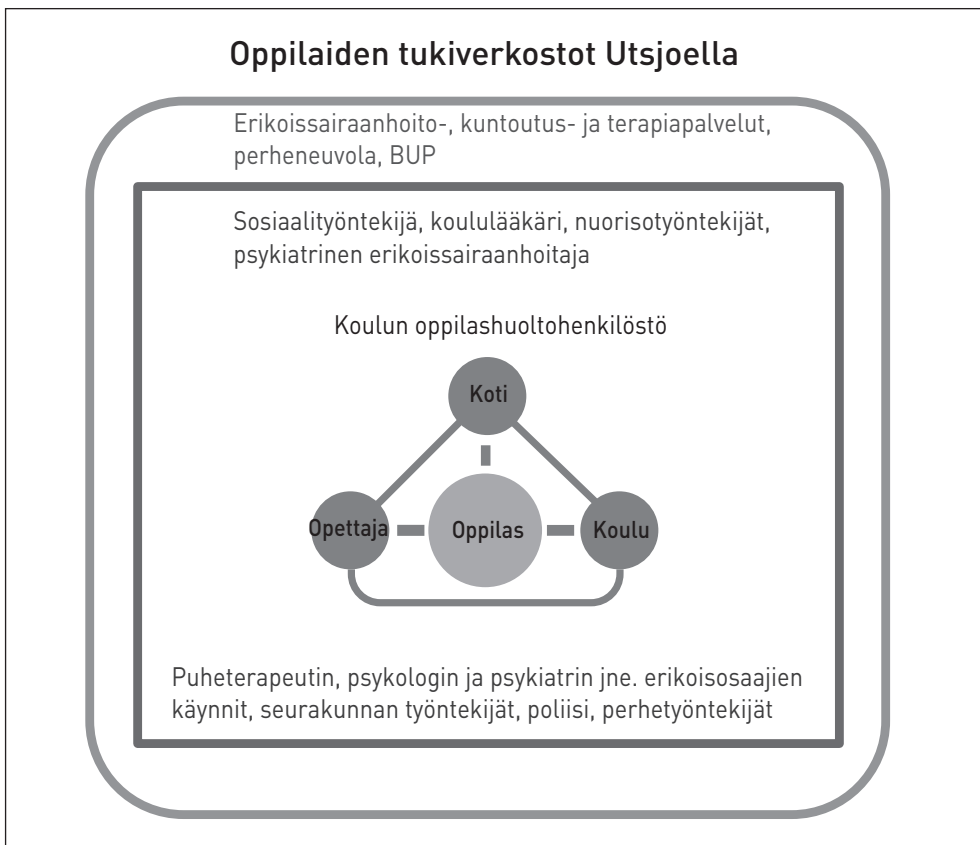
Rehtori arkistoi kaikkien koulujen alkuperäiset oppilashuollolliset asiakirjat ja muistiot.

2.4 Oppilashuollon yhteistyö kodin, koulun, oppilashuollon palvelujen tai muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkoston kanssa

Moniammatillisen yhteistyön perustana ovat luottamukselliset ja avoimet välit kodin ja koulun välillä, sillä huoltajien suostumus tietojen käyttämisestä heidän lastaan koskevissa asioissa on välttämätöntä. Moniammatillisessa yhteistyössä noudatetaan aina kutakin ammattiryhmää koskevaa lainsäädäntöä salassapidosta ja tiedonsaannista. Oppilasta koskevia tietoja käsiteltäessä noudatetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain salassapitovelvoitetta. Viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa mitään asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä virassaan toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty salassapitovelvollisuus. Tällaisia tietoja ovat mm. psykologiset testaukset, oppilashuoltoa ja erityisopetusta koskevat asiakirjat, koesuoritukset, todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja. Asiakirjat on säilytettävä ja arkistoitava arkistointiohjeiden mukaisesti.

Oppilashuolto perustuu luottamukselliseen ja vastuulliseen yhteistyöhön kotien kanssa. Vanhemmat ovat mukana alusta alkaen lasta koskevissa neuvotteluissa. Koulun ja kodin yhteistyön toimivuus on pohja myös oppilashuollon ja kodin yhteistyön toimivuudelle. Koteihin tiedotetaan kaikista oppilaaseen liittyvistä koulunkäyntiä koskevista asioista ja opettaja pitää säännöllisesti mm. vanhempainvartteja ja arviointikeskusteluita vanhempien kanssa. Lisäksi vanhemmat osallistuvat oppimissuunnitelma- ja HOJKS-palavereihin. Koulu määrittelee myös tavat, joilla kodit osallistuvat oppilashuollon kokonaisuuden arviointiin.

Kodit toimivat koulun lisäksi yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan koulunkäynnin tukemiseksi. Oppilaita ohjataan tarvittaessa saamaan tukea, hoitoa ja kuntoutusta lapsille ja nuorille suunnatuista palveluista. Moniammatillista yhteistyötä tehdään oppilashuoltoryhmän lisäksi myös koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Yhteistyön tueksi voidaan laatia toimintamalleja erilaisiin ongelmatilanteisiin.

3 ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA OPPILAIEN HYVINVOINNIN, TERVEYDEN JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMISEKSI

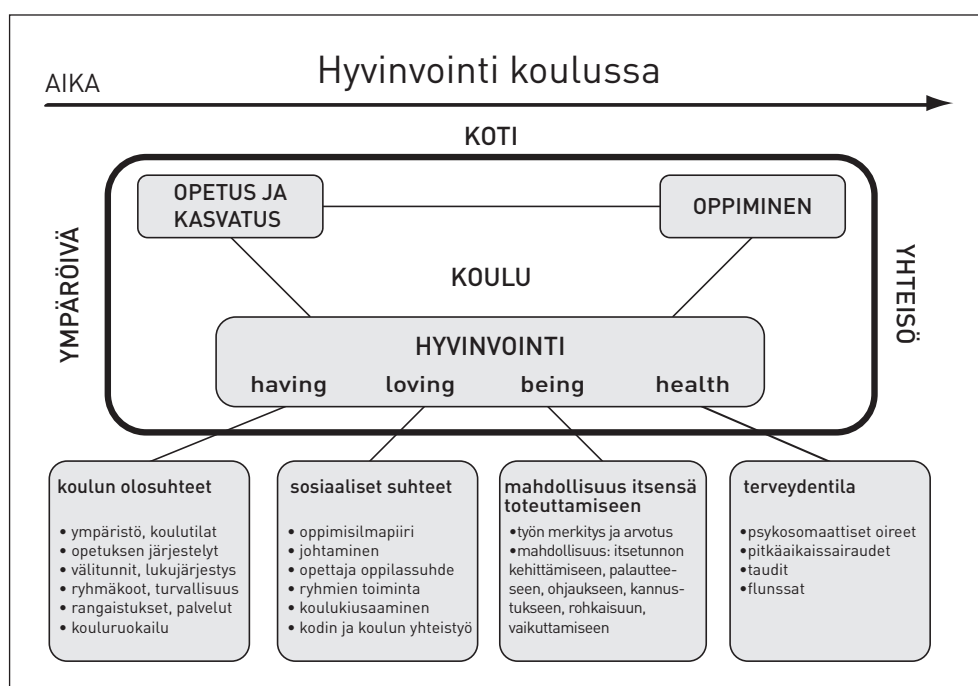
3.1 Hyvinvoinnin ja oppimisen seuranta

3.1.1 Hyvinvointi

Koulun hyvinvointi

Koulun hyvinvointikartoitus on tapa tuottaa koulujen kehittämistyön sekä terveystiedon oppisisältöjen pohjaksi tietoa koko koulun (oppilaiden ja henkilöstön) hyvinvoinnista. Tietoja voi käyttää koulun kehittämisessä ja oppilashuoltotyössä sekä terveystiedon oppisisältöjen paikallisena ja ajankohtaisena lähtökohtana. Hyvinvointikartoitus voi toimia koulun itsearviointin välineenä.

Koulun hyvinvointimalli (Konu 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Väitöstutkimus. Tampereen yliopisto).

Mallissa hyvinvointi koulussa jaetaan neljään osa-alueeseen: olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet sekä terveydentila. Olosuhteet käsittävät koulun fyysiset ja organisatoriset olosuhteet, mutta myös palvelut, kuten ruokailun terveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Sosiaaliset suhteet koulussa jakautuvat oppilaiden keskinäisiin suhteisiin, opettaja-oppilas suhteisiin sekä kotien ja koulun välisiin suhteisiin. Koulussa myös oppilaiden ja muun henkilöstön väliset suhteet ovat tärkeitä. Itsensä toteuttamisen mahdollisuudet nähdään oppilaan mahdollisuuksina opiskella omien taitojensa ja kykyjensä mukaisesti palautetta, kannustusta ja rohkaisua saaden. Terveystilaa tarkastellaan lähinnä psykosomaattisina oireina, joiden on todettu erityisesti nuorten kohdalla heijastelevan myös mielenterveyttä. Internetissä tehtävä koulun hyvinvoinnin kartoitus on osoitteessa: <http://www10.edu.fi/hyvinvointiprofiili/>

Oppilaan hyvinvointi

Oppilaan hyvinvointi ja oppimisen seuranta on alaluokilla luokanopettajan ja yläluokilla luokanvalvojan vastuulla. Kouluterveydenhoitaja yhdessä luokanopettajan tai luokanvalvojan kanssa teettävät oppilaille terveydenhoitajan laatiman hyvinvointikartoituksen.

3.1.2 Varhainen puuttuminen

”Miksi aina, kun lapsen tai nuoren elämässä tapahtuu jotain kamalaa, joku taho kertoo, että olivathan ongelmat jo vuosia sitten nähtävissä. Jos me kerran nähdään ja tiedetään, miksi ei puututa ajoissa?”

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen lasten ja nuorten ja lapsiperheiden ongelmiin ei sinänsä riitä, vaan tarvitaan myös hyvinvointia rakentavaa ja ongelmia ehkäisevää työtä (aamu- ja iltapäivätoiminta, kerhot, erityisopetus, hyvinvointikysely, tukioppilastoiminta, kummitoiminta, kiva-koulu jne., oppilaanohjausta läpi perusopetuksen, koulun toimintakulttuuri ja arvopohja).

Varhaisen puuttumisen toiminnassa korostetaan varhaista, avointa yhteistyötä kodin ja koulun kanssa. Varhainen puuttuminen tarkoittaa toimimista mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti ja mahdollisimman hyvässä yhteistyössä ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi. Tällöin olennaista on toimia, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on runsaasti. Varhainen puuttuminen on vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi.

Huolen vyöhykkeistö – apuväline avoimen yhteistyön kehittämiseksi

Huolen vyöhykkeistö on kehitetty lasten, nuorten, perheiden ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden yhteistyön välineeksi. Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä jäsentää lapsen, nuoren ja hänen perheensä tilanteesta kokemaansa huolen astettaan, omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyttä sekä lisävoimavarojen (perheen läheiset, eri tahojen työntekijät) tarvetta. Myös lapset, nuoret ja vanhemmat voivat arvioida vyöhykkeistön avulla omaa huolen astettaan ja tukitarpeitaan.

Vyöhykkeistö on apuväline tilanteen jäsentämiseksi ja avoimen yhteistyön kehittämiseksi perheiden kanssa. Vyöhykkeistön tarkoituksena on auttaa selkiyttämään perheiden ja työntekijöiden keskinäistä yhteistyötä. Se tarjoaa kaikille ymmärrettävän ja yhteisen käsitteen: oma huoli.

Huolen vyöhykkeet

Huolen vyöhykkeitä on neljä. Huolen vyöhykkeistössä huoli nähdään jatkumona, jonka yhdessä ääripäässä on ei huolta -tilanne ja toisessa ääripäässä suuren huolen -tilanne.

Huolen vyöhykkeistö on metafora eli kielikuva ja rajat joustavia. Kahdella opettajalla saattaa olla hyvinkin eriasteinen huoli kohdatessaan samaa lasta/nuorta/perhettä. Huoli on aina subjektiivinen kokemus, joka liittyy ennakkointiin omista toimintamahdollisuuksista tilanteesta. Huoli muuttuu, kasvaa tai häviää, kun omat toimintamahdollisuudet lisääntyvät tai heikkenevät.

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	TUNTUVA HUOLI	SUURI HUOLI
Ei huolta lainkaan	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä	Huoli on tuntuva	Huoli on erittäin suuri
Täysi luottamus omiin toimintamahdollisuuksiin.	Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä.	Omat voimavarat ovat ehtymässä.	Työntekijä kokee, että lapsi/nuori on vaarassa.
Ajatus jatkaa samalla tavalla	Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta	Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Tilanteeseen on saatava muutos heti.

[Arnkil & Eriksson]

I Ei huolta vyöhyke

Opettaja kokee, että lapsen asiat ovat hyvin. Lapsi kasvaa, kehittyy tai oppii normaalisti ja hänellä on hyvät kasvuolosuhteet. Opettaja kokee asioiden ja oman toiminnan sujuvan niin kuin pitääkin ja tuottavan toivottuja tuloksia.

II Pienen huolen vyöhyke

Opettajalla käy pieni huoli tai ihmettely mielessä, jopa toistuvasti. Hänellä on kuitenkin vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Näissä tilanteissa huolen puheeksi ottaminen koetaan suhteellisen helpoksi, koska opettaja pystyy tarjoamaan tukeaan. Useimmiten tuki myös menee tueksi ja tuottaa toivottua myönteistä kehitystä. Pienen huolen vyöhykkeellä on hyvät mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen.

III Huolen harmaa vyöhyke

Opettajan huoli on tuntuva ja kasvaa edelleen. Omat auttamiskeinot on käytetty tai ne ovat vähissä. Usko omiin auttamismahdollisuuksiin on ehtymässä. Usein tällä alueella esiintyvää huolta on ilmennyt jo pitkään. Tilanteet ja asiakkuudet ovat kuormittavia, tilanteeseen liittyvien tahojen työnjako on usein epäselvää tai muiden tahojen mukanaolosta ei ole tietoa.

Opettaja kokee kasvavaa huolta, kaipaa lisävoimavaroja ja kontrollia, mutta on samanaikaisesti epävarma ”riittävästä näytöstä” ja voi pelätä liioittelevansa. Opettaja joutuu pohtimaan myös velvollisuuksiaan.

IV Suuren huolen vyöhyke

Opettaja arvioi lapsen tai nuoren olevan vaarassa. Huoli on tuntuva ja omat keinot ovat lopussa. Vyöhykkeelle sijoittuvat huolet eivät anna opettajille enää mahdollisuutta empimiseen. Opettaja ennakoii, että lapselle/nuorelle/perheelle käy todella huonosti, ellei tilanteeseen saada muutosta heti.

3.1.3 Koulutehtävien laiminlyönti

Oppilaan jättäessä läksynsä tekemättä ao. opettaja ilmoittaa asiasta kotiin. Jos oppilas tämänkin jälkeen jättää tehtävänsä toistuvasti tekemättä, siitä annetaan hänelle seuraamus, esim. laiskanläksy. Mikäli asia ei korjaannu, se voidaan viedä oppilashuoltoryhmän käsittelyyn.

3.1.4 Poissaolot ja niiden seuranta

Perusopetuslain 26 §:n mukaan koulun on seurattava oppilaiden poissaoloja ja pidettävä kirjaa luvattomista poissaoloista. Oppilaan huoltajan on pyydettävä lupa oppilaan poissaoloon ja oppilaan sairastuessa ilmoitettava heti samana päivänä koululle poissaolosta. Peruskoululainen ei saa itse päättää poissaoloistaan. PL 26 §:n mukaan oppilaan huoltajan on huolehdittava, että oppilas käy säännöllisesti koulussa.

Sairauden jälkeen oppilas sopii luokanopettajan tai luokanvalvojan kanssa sairastajan tehtävien suorittamisesta ja tarvittaessa tukiopetuksesta. Jos sairauspoissaoloja on paljon, luokanopettaja tai -valvoja ottaa yhteyttä kotiin ja ohjaa tarvittaessa oppilaan terveydenhoitajalle. Mikäli tilanne ei muutu, annetaan asia oppilashuoltoryhmän käsiteltäväksi.

Jos oppilas joutuu sairauden tai muun synn takia poistumaan koulusta ennen koulupäivän päättymistä, hänen on pyydettävä lupa ennen lähtöä koulun terveydenhoitajalta, opettajalta tai huoltajalta. Oppilaan sairastumisesta tulee oppilaan luokanopettajan tai luokanvalvojan ilmoittaa heti huoltajalle ja sopia jatkotoimenpiteistä.

Jos ilmoitusta oppilaan poissaolosta ei tule ensimmäisen poissaolopäivän aikana tai oppilas on yksittäisiä tunteja poissa koulupäivän aikana, luokanopettaja tai -valvoja ottaa huoltajaan yhteyttä heti poissaolojen selvittämiseksi ja pyytää kirjallista selvitystä. Jos poissaolot jatkuvat, opettaja vie asian käsiteltäväksi oppilashuoltoryhmään, missä sovitaan jatkotoimenpiteistä ja tehdään työnjako asian hoitamiseksi.

Etukäteen tiedossa oleviin poissaoloihin huoltaja anoo hyvissä ajoin vapautusta oppilaalle koulutyöstä. Enintään viikon poissaoloon haetaan lupa luokanopettajalta tai -valvojalta, yli viikon kestävästä poissaoloista päättää koulun apulaisjohtaja. Oppilas sopii etukäteen opettajansa kanssa, miten poissaolon aikaiset tehtävät suoritetaan.

Lomailua kouluaikana on vältettävä. Jos oppilas saa luvan olla pois lomamatkan vuoksi, hänen tulee selvittää loma-ajan läksyt ja muistiinpanot omatoimisesti. Jos mahdollisia kokeita on jäänyt ennen lomaa tekemättä tai koe osuu lomamatkan ajaksi, oppilaan tulee varautua kokeen tekemiseen heti lomalta kouluun palattuaan.

Oppilaiden poissaolot kirjataan ja arkistoidaan. Poissaolon syyn huoltaja ilmoittaa poissaolovihkossa. Luokanopettajan ja -valvojan tehtäviin kuuluu luokkansa oppilaiden luvallisten ja luvattomien poissaolojen seuranta ja tilastointi.

3.1.5 Oppilaiden opintojen ohjaus

Oppilaanohjauksen tehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä siten, että oppilas kykenee edistämään opiskelunvalmiuksiaan ja sosiaalista kypsymistään sekä kehittämään elämänsuunnittelun kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Ohjauksen tuella oppilas tekee omiin kykyihinsä ja kiinnostuksiinsa perustuvia opiskelua, koulutusta, arkielämää ja elämänuraa koskevia ratkaisuja.

Oppilaanohjauksen tarkoituksena on edistää koulutyön tuloksellisuutta, lisätä hyvinvointia koulussa sekä ehkäistä syrjäytymistä. Sen avulla edistetään myös koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Oppilaan turvallista siirtymistä opintopolun nivelvaiheissa tulee tukea oppilaanohjaajien ja toisen asteen oppilaitosten ohjauksesta vastaavien opinto-ohjaajien sekä opettajien välisellä yhteistyöllä, joka ylittää oppilaitosten ja kouluasteiden väliset rajat.

3.2 Nivelvaiheiden työstäminen

Nivelyön tavoitteena on, että opetuksen järjestämisen kannalta oleellinen oppilasta koskeva tieto siirtyy eteenpäin lapsen koulunkäynnin edetessä. Ensisijainen vastuu tietojen siirtämisestä on lähettävällä osapuolella. Tiedonsiirtoluvasta sovitaan vanhempien kanssa ja tietosuojamääräykset otetaan huomioon. Nivelvaihetöskentelyn tarkoituksena on saattaa oppilas seuraavalle opettajalle tai seuraavaan kouluun turvallisesti.

3.2.1 Päiväkodista esikouluun

Tulevat esikoululaiset käyvät keväällä tutustumassa esikouluun. Tällöin pidetään myös siirtopalaverit esi- tai alkuopetuksen opettajan, päiväkodin henkilöstön sekä huoltajien kesken. Koollekutsujana toimii opettaja. Palavereissa selvitetään mahdolliset oppilaan erityistarpeet, kuten avustajan tai erityisopetuksen tarpeet. Tarvittaessa nämä tiedot opettaja välittää oppilashuoltoryhmälle. Tällä tavoin varmistetaan tiedon välittyminen kodin, päiväkodin ja koulun välillä. Tiedon oppilaalle koulun ulkopuolisen tahon tekemistä tutkimuksista (lääkärintlausunnot, psykologiset tutkimukset yms.) välittää ensisijaisesti huoltaja. Lukuvuoden alussa kyselylomakkeella pyydetään vanhemmilta tiedonsiirtolupa esimerkiksi oppilasilmoituksen yhteydessä.

3.2.2 Esikoulusta kouluun

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen esiluokanopettaja ja luokanopettaja tekevät tiivistä yhteistyötä. Tärkeä yhteistyömuoto esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä on koulutulokaspalaveri.

Yhteistyö esiopetusvuoden aikana

- kodin ja koulun tiivis yhteistyö (vanhempainvartit ja -illat)
- päivähoidon ja esiopetuksen yhteistyö

- 6-vuotiaiden esiopetushavainnointilomake
- arviointi
- erityisopettajan seurannat
- neuvolan 6-vuotiaiden LENE-arviointipalautteet

Keväällä

- tarvittaessa kouluvalmiuden tutkimukset
- kartoitetaan erityisen tuen tarve
- siirtopalaverit.

3.2.3 Kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle

Keväällä kuudesluokkalaisille

- tehdään matematiikan ja äidinkielen taitojen testit
- siirtopalaverit ja oppilashuoltoryhmä
- päivän mittainen tutustuminen yläkouluun
- yläkoulun järjestämä vanhempainilta
- jaetaan vanhemmille tietoa valinnaisaineista.

Syksyllä tuoreille seitsemäsluokkalaisille

- uuden luokan ryhmyttäminen
- luokanvalvojan tunnit
- aineopettajien opetukseen siirtyminen
- vanhempainillat ja vanhempien vartit
- tarvittaessa tiivis yhteistyö oppilashuoltoryhmän kanssa.

3.2.4 Perusopetuksesta toiselle asteelle

Opinto-ohjaaja tukee omalta osaltaan oppilaan siirtymävaihetta tekemällä yhteistyötä eri oppilaitosten kanssa nivelvaiheessa. Peruskoulun päättöluokkalaisten osalta vastuu niveltämisestä toisen asean oppilaitoksiin on koulun oppilaanohjaajan vastuulla.

3.3 Osallisuus

Lapsella ja hänen huoltajallaan on oikeus saada tietoa lasta koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuksista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa näihin asioihin. Vastavuoroisuus on olennaista: vaikuttaminen ei ole mahdollista, jos ei pääse mukaan asioiden käsitteelyyn eikä saa niistä tietoa. Lasten osallisuuden toteutuminen edellyttää työntekijöiltä valmiuksia tehdä yhteistyötä lasten kanssa, kuunnella heitä ja ottaa lasten mielipitteet huomioon.

Lasten ja nuorten osallistuminen suunnitteluun

- parantaa suunnitteluprosessin päätöksenteon laatua, kun palvelujen käyttäjien näkemykset otetaan huomioon alusta alkaen
- muuttaa aikuisten käsityksiä lapsista: passiivisista kohteista tulee aktiivisia toimijoita
- vahvistaa lasten ja nuorten käsitystä itsen ja omien mielipiteiden arvosta sekä antaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden harjoitella kansalaisuuden taitoja
- tekee lapset ja heidän tilanteensa näkyväksi ja saattaa aikuiset vastuuseen omasta toiminnastaan
- antaa aikuisille mahdollisuuden osoittaa kunnioitusta lasten ajatuksille.

Oppilaskunnan muodostavat koulun yläluokkien oppilaat ja oppilaskuntaa edustaa oppilaskunnan hallitus. Hallituksen jäsenet valitaan kustakin luokasta. Oppilaskunnan hallitus on oppilaiden keino järjestäytyä, tulla kuulluksi sekä osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon. Oppilaskunnan hallituksella on toimintaa ohjaava opettaja, jonka tehtävänä on tukea oppilaskunnan hallituksen toimintaa sekä välittää informaatiota oppilaskunnan ja koulun johdon välillä.

Lisätietoa: http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/aihekokonaisuudet/osallistuva_kansalaisuus_ja_yrittajyys/aktiivinen_kansalaisuus/kuukausiteemat/elokuu_koulun_toimintakulttuuri/oppilaskuntatoiminta

Tukioppilastoiminta on peruskoulussa toimiva tukijärjestelmä, joka perustuu vertaistuen ajatukseen. Tukioppilas on tavallinen, vapaaehtoinen oppilas, joka haluaa toimia kouluyhteisön hyväksi ja auttaa muita oppilaita. Tukioppilaat saavat koulutuksen, ja toiminnasta vastaa koulussa tehtävään nimetty opettaja.

Tukioppilaat ovat 8.–9. luokkalaisia oppilaita, jotka koulutetaan toimimaan nuorempien oppilaiden kanssa ja heidän tukena. Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää hyviä toverisuhteita, kouluviihtyvyyttä, yhteisvastuuta sekä turvallista ja kannustavaa ilmapiiriä koulussa.

Lisätietoa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/tukioppilastoiminta/>

Koulussa voi olla **kummioppilastoimintaa**. Kummioppilaat auttavat ja tukevat nuorempia oppilaita.

3.4 Kodin ja koulun yhteistyö

Koulun tärkein kumppani on perhe, vanhemmat ovat lastensa parhaita asiantuntijoita. Kodin ja koulun välinen yhteistyö on lapsen hyvän oppimisen, kasvun ja kehityksen edellytys.

Perusopetuslain mukaan ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta on huoltajilla. Koulun tehtävänä on vastata opetuksesta ja tukea oppilaan kasvua. Yhteistyön sujuvuus edellyttää aktiivisuutta, avoimuutta ja sitoutumista. Kodin ja koulun yhteistyön tulee perustua keskinäiseen luottamukseen ja kunnioitukseen.

Lapsen yksilöllisten tarpeiden näkeminen edellyttää myös perheiden erilaisten tarpeiden huomioon ottamista. Tiivis yhteydenpito kodin ja koulun välillä helpottaa tuen löytämistä riittävän ajoissa mahdollisten huolien ilmaantuessa. Perheen tukena on oppilashuollossa moniammatillinen verkosto.

Kodin ja koulun yhteistyömuotoja, joista koulut vuosittaisissa työsuunnitelmissaan päättävät, ovat

Vanhempainillat

- koulu- ja luokkakohtaiset
- teemat
- ongelmatilanteissa, esim. koulukiusaaminen.

Tiedotteet

- syys- ja kevättiedotteet
- kuukausitiedotteet
- reissuvihko
- poissaolovihko.

Oppilaskohtainen yhteydenpito kotiin

- vanhempainvartit ja kehityskeskustelut
- arviointikeskustelut ja luokanvalvojan vastaanotot
- vanhempien tapaamiset, puhelinkeskustelut, sähköposti ja tekstiviestit.

Muut tilaisuudet ja toiminta

- juhlien, teemapäivien, tapahtumien ym. yhteissuunnittelutilaisuudet
- yökoulut, retket ja leirikoulut
- vanhempainyhdistysten toiminta.

Kukin koulu päättää kodin ja koulun yhteistyömuodoista vuosittaisessa työsuunnitelmassaan.

3.5 Kerhotoiminta

3.5.1 Iltapäivätoiminta

Osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen sekä oppimisen tuen jatkumoa on kunnan kouluilla järjestettävä iltapäivätoiminta. Sitä järjestetään erityisellä valtionavustuksella ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille ja tarvittaessa vuosiluokilla 3–9 erityisopetukseen otetuille ja siirretyille oppilaille. Iltapäivätoiminnan järjestämisestä on omat, erilliset ohjeet, joista sivistyslautakunta on päättänyt.

3.5.2 Kerhotoiminta kouluilla

Kerhotoiminta tukee lasten ja nuorten harrastuneisuutta. Se edistää kaverisuhteiden syntymistä yli luokkarajojen, joka heijastuu myönteisesti kiusaamisen vähenemisenä. Opettajalla ja oppilalla on mahdollisuus tutustua toisiinsa eri tavalla, mikä näkyy välittömästi muussakin koulutyössä. Työrauhaongelmat vähenevät, ja kouluviihtyvyys lisääntyy. Toiminta ehkäisee myös syrjäytymistä sekä tukee lahjakkaita ja erilaisia oppijoita.

Kunnan peruskouluissa on järjestetty kerhotoimintaa erityisen valtionavun turvin vuodesta 2008. Jatkossa kerhotoimintaa pyritään taloudellisista resursseista riippuen järjestämään edelleen kaikilla kouluilla 2–5 tuntia viikossa.

3.5.3 Yhteistyö kunnan nuorisotoimen, seurakunnan ja muiden toimijoiden kanssa

Koulujen ja seurakunnan välisiä yhteistyömuotoja ovat jumalanpalvelukset ja hartaudet liittyneenä kirkkovuoden rytmiin, juhlat, koulupastorityö, vierailut, teemapäivät, päivänavaukset ja leirikoulut toteutettuna yhdessä koulun kanssa. Oppilashuollon yhteistyömuodot ovat sielunhoito, diakonia, työnohjaus sekä kriisityö.

Nuorisotoimi järjestää tarpeen mukaan omaa pienryhmätoimintaa sekä leirejä ja retkiä yhteistyössä yhdistysten, seurakunnan sekä kunnan eri hallintokuntien kanssa mm. sosiaali- ja koulutoimi. Nuorisotoimi on myös tiiviissä yhteistyössä poliisin sekä nuorten kanssa työtätekevien tahojen kanssa.

Nuorisovaltuuston, jonka toiminnasta vastaa kunnan nuorisotoimi, tarkoituksena on saada Utsjoella nuorten ääni kuuluville, ideat esille ja toteutumaan. Toiminnallaan nuorisovaltuusto edistää nuorten vaikutusmahdollisuuksia, toimii nuortenäänitorvena päättäjien suuntaan ja ottaa kantaa nuoria kiinnostaviin asioihin. Nuorisovaltuusto tarjoaa mahdollisuuden ideoida ja toteuttaa nuoria kiinnostavaa toimintaa ja tapahtumia. Nuorisovaltuustotoiminta on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta.

Koulujen on mahdollista tehdä yhteistyötä erilaisten hankkeiden, seurojen, yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa.

3.6 Valistustyö

Kouluissa tapahtuva valistustyö toteutetaan monimuotoisena yhteistyönä eri tahojen kanssa. Valistustyöllä pyritään vaikuttamaan yksittäisen oppilaan terveystottumuksiin, käytöstapoihin, liikennekäyttäytymiseen, lainkuuliaisuuteen ja yleiseen asenteeseen itseään ja muita ihmisiä kohtaan. Valistustyössä voidaan vaikuttaa yksilöllisin ja yhteisöllisin keinoin. Järjestöjen ja yritysten tuottamaa terveystiedon materiaali pyritään hyödyntämään monipuolisesti. Erilaisten vierailijoiden saaminen valistustyötä tekemään on toimiva tapa saada ajankohtaista tietoa erityisesti päihteistä. Vanhempainilloissa pidetään tarvittaessa tietoiskuja ja luentoja pinnalla olevista aiheista, jotta tietoa saadaan myös jaettua koteihin. Akuutissa valistustyössä käytetään myös yksilöneuvontaa.

Utsjoen kouluissa on nimetty oma koulupoliisi, joka osaltaan pitää huolta koulu- ja koululaisten valistustyöstä. Seksuaalikasvatus on osa terveystiedon oppimäärää, lisäksi terveydenhoitaja käy pitämässä tunteja.

Valistustyöllä pyritään erityisesti painottamaan seuraaviin osa-alueisiin

- terveys
- päihteet
- seksuaalikasvatus
- käytöstavat
- rikokset.

3.7 Koulun turvallisuus

3.7.1 Järjestyssäännöt

Jokaisella koululla on opettajien ja oppilaiden yhdessä laatimat, sivistyslautakunnan hyväksymät järjestyssäännöt, joiden rikkomisesta on määriteltäviä rangaistuksia. Järjestyssäännöt ovat esillä kouluilla ja luettavissa koulujen kotisivuilla ja koulujen turvallisuussuunnitelmissa. Oppilaiden tulee noudattaa koulunsa järjestyssääntöjä.

3.7.2 Pelastussuunnitelmat

Jokaiselle koululle on laadittu pelastussuunnitelma yhteistyössä palo- ja pelastusvirastojen ja terveydenhuollon kanssa. Pelastussuunnitelma sisältää pelastus- ja sammutussuunnitelman, tapaturmien ensiapusuunnitelman sekä ohjeita ilmoitustauluille ja luokkiin. Pelastussuunnitelma löytyy jokaiselta koululta turvallisuussuunnitelmapöytäkirjasta sekä koulun nettisivustoilta. Koulun henkilöstön on päivitettävä apulaisjohtajan johdolla pelastussuunnitelma vuosittain.

3.7.3 Internetin turvallinen käyttö

Internetin turvalliseen käyttöön ohjaavaa tukimateriaalia opettajille, rehtoreille ja tietotekniikan vastuuhenkilöille. Se sisältää mm. tietoverkkojen käyttösääntöjä, netiketit eli käyttäytymisohjeet tietoverkossa opettajille ja peruskoulutuksen ala- ja yläluokkien oppilaille; neuvoja esim. siitä, miten opastaa oppilaita varovaiseen ja kriittiseen käyttäytymiseen verkossa sekä diaesityksen Internetin mahdollisuuksista ja uhkista sekä keinoista varautua vaaroihin.

Lisätietoa: http://www.edu.fi/turvallisuus_ja_liikenne/turvanetti/yksilon_ja_yhteiskunnan_turvallisuus/tietoturva_ja_internetin_turvallinen_kaytto

4 OPPILASHUOLLOLLINEN TUKI

4.1 Kouluruokailu

Jokainen esi- ja peruskoulun oppilas on voinut vuodesta 1948 lähtien nauttia maksuttoman kouluaterian oppivelvollisuuskouluissa osana oppilashuoltoa. Ruokailu edistää osaltaan lapsen hyvinvointia ja kasvua. Kouluruokailussa lapset ja nuoret oppivat terveyttä, ruokailutapoja sekä mm. paikallista ruokakulttuuria. Koulut järjestävät terveellisen, tarkoituksenmukaisen, ohjatun ja täysipainoisen maksuttoman kouluruokailun. Lounasruokailu, välipalat ja erityisruokavaliota noudattavien oppilaiden terveyden seuranta ovat osa koulun oppilashuoltotyötä.

Kouluruoka on pääsääntöisesti suomalaista perusruokaa. Hyvään kouluateriaan kuuluvat lämmin ruoka, salaatti, raaste tai tuorepala, leipä, levite ja juoma. Kouluruokailu tarjoaa kolmanneksen oppilaan päivittäisestä ravinnontarpeesta ja sillä on kotiruokailun rinnalla keskeinen asema ruokailutottumusten kehittämisessä. Ohjattuun kouluruokailuun oppilas voi halutessaan käyttää 30 minuuttia. Kouluruokailun ohjaukseen ja valvontaan kullakin koululla on omat yhteiset käytännöt ja toimintaohjeet.

Kaikille kunnan kouluille voidaan muodostaa ruokalatoimikunnat. Toimikuntien toiminnasta vastaa emäntä tai keittäjä. Toimikunnan tehtävänä on kehittää kouluruokailua. Se kokoontuu kaksi kertaa lukuvuodessa, tarvittaessa useamminkin. Toimikuntaan voivat kuulua emännän lisäksi kotitaloutta opettavat opettajat, ruoanjakaja, huoltajia ja oppilaita.

Perusruokavaliosta poikkeavat ruokavaliot

Jos lapsen allergia tai muut terveydelliset syyt, eettisyyden tai uskonnon erityistarpeet edellyttävät varsinaisesta ruokalistasta poikkeavaa ruokailua, ne otetaan huomioon hänen koulutyötään ja ruokailuaan suunniteltaessa kunnan tai koulun toimintaperiaatteiden mukaan. Erityisdieetti toteutetaan kouluun toimitetun oppilaan ruokavaliosuunnitelman, kiellettyjen ruoka-aineiden kokonaisuuden tai lääkärin todistuksen edellyttämässä muodossa. Tavoitteena on, että perusruokavalio sopii sellaisenaan tai pienin muutoksin mahdollisimman monelle.

Perusruokavaliosta poikkeavien ruokavalioiden täsmällinen ja turvallinen toteutus koulun ruokahuollossa edellyttää tietoja sekä oppilaasta että tarvittavan ruokavaliion toteuttamisesta. Huoltaja toimittaa kouluun lääkärin, ravitsemusterapeutin tai terveydenhoitajan lausunnon, jos ruokavaliota tarvitaan sairauden hoitoon tai muun terveydellisen syyn johdosta. Huoltajan on hyvä keskustella asiasta lapsen opettajan, koulun rehtorin tai kunnan ruokapalvelusta vastaavan henkilön kanssa ja kuulla koulun käytännöistä ja tarvittavien muutosten periaatteista.

Välipalat koulussa

Välipala tarjotaan Utsjokisuun koululla kuljetusoppilaille sekä oppilaskerhoihin jääville oppilaille ma ja ke-pe klo 14.30–14.45 ja ti 14.05–14.15, Karigasniemen koululla ja Nuorgamin kouluilla koulun harkinnan mukaan aikaisintaan kolmen tunnin päästä ruokailun päättymisestä. Opettajat valvovat välipalan ja mahdollisuuksien mukaan myös laittavat välipalan esille ja korjaavat sen pois.

4.2 Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuollon tehtävä on seurata ja edistää oppilaiden terveyttä. Kouluterveydenhuolto pyrkii oppilaan kokonaiskehityksen ja terveydentilan edistämiseen sekä vaikuttamaan niin, että oppilas omaksuu pysyviä terveitä elämäntapoja. Kouluterveydenhuollon tavoitteena on mahdollisimman tasapainoinen ja terveellisiä elämäntapoja omaksuva aikuinen. Toiminta on suunnitelmallista, oppilaskeskeistä ja kokonaisvaltaista, ja siinä painottuvat terveyden edistäminen, terveystarkastus sekä terveysongelmien ennaltaehkäisy. Kouluterveydenhuolto ylläpitää koulussa riittävää ensiapuvalmiutta ja ensiaputaitoja. Tapaturma- ja hätätilanteita varten on selkeät toimintaohjeet koulun turvallisuussuunnitelmassa, niin että koulun muu henkilöstö osaa toimia, jos kouluterveydenhoitaja tai -lääkäri ei ole paikalla. Kouluterveydenhuolto tekee yhteistyötä koko kouluyhteisön, oppilaiden vanhempien ja huoltajien kanssa sekä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Kouluterveydenhuollon toimintatavat ja työrutiinit tukevat koulun kehitystä niin, että koulu pystyy paremmin opettamaan erilaisia oppijoita ja niin, että koulun fyysiset olosuhteet tukevat lapsen hyvää henkistä, sosiaalista ja fyysistä terveyttä.

Kouluterveydenhoitajan tehtäviin kuuluvat säännölliset vuosittaiset terveystarkastukset, terveydentilan toteamiseksi tarvittavat erikoistutkimukset, tarvittaessa ohjaus eri asiantuntijoille, oppilaiden rokotukset sekä kouluyhteisön terveydellisyyden ja turvallisuuden valvonta ja edistäminen. Kouluterveydenhoitaja osallistuu myös koulujen terveystarkastuksen opetuksen toteuttamiseen ja oppilashuoltoryhmän toimintaan. Terveystarkastaja käy kaikilla kouluilla viikoittain. Utsjoen kunnassa on kouluterveydenhoidosta vastaava terveydenhoitaja, tarvittaessa muutkin terveydenhoitajat ovat käytettävissä. Kouluilla on erillinen terveydenhoitajan käyttöön osoitettu tila.

Koululääkäri

Koululääkärinä toimii kunnan oma lääkäri, jonka tavoittaa terveysasemalta. Oppilailta on säännölliset lääkärintarkastukset 1., 5. ja 8. luokalla. Kouluterveydenhoitajalta voi tarvittaessa saada lähetteen ja ajan koululääkäriin.

Koulutapaturmat ja ensiapu

Kaikki kuntamme oppilaat on vakuutettu koulutapaturmien varalta niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Koulujen henkilökunnalle annetaan riittävä hätäensiapukoulutus säännöllisin väliajoin. Kullekin koululle nimetään henkilökunnasta ensiapuvastaava, jolla on voimassaoleva ensiapukoulutus (EA1).

Hammashuolto

Kaikille alle 18-vuotiaille on ilmainen hammashuolto. Koululaisten hammashuoltoon kuuluu hammaslääkäripalvelujen lisäksi ennaltaehkäisevä hammashoito.

Koulupsykologi ja puheterapeutti

Kunnan sosiaali- ja terveystoimi ostaa koulupsykologin ja puheterapeutin palvelut. Käyntejä on 2–4 kertaa vuodessa sopimuksen mukaan.

Fysioterapeutti

Fysioterapeutin palvelut ovat saatavilla terveysasemalta. Oppilailla on säännölliset ryhtitarkastukset.

4.3 Koulukuljetus

Perusopetuslain (628/1998) 32 §:n mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos perusopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai lasten päivähoidosta annetussa laissa tarkoitettuun päivähoidosta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai päivähoidon. Perusopetusta, lisäopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Maksuttoman kuljetuksen vaihtoehtona on oppilaan kuljettamista tai saattamista varten myönnettävä avustus.

Karigasniemen koulun esioppilaat kuljetetaan koulun ja päiväkodin väliset matkat.

Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas lukuvuoden alkaessa on täyttänyt 13 vuotta tai jos oppilas saa perusopetuslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisopetusta, koulumatka saa kestää enintään kolme tuntia.

Koulun vastuu

- Rehtori huolehtii, että koulun apulaisjohtaja saa kuljetettavien luettelot, kouluajat ym. tiedot.
- Kouluaika tarkoittaa sovittua kouluun tulo- ja koulusta lähtöaikaa.
- Vuosittain kouluissa käsitellään koulukohtaiset koulukuljetusten pelisäännöt.
- Koulu järjestää kuljetusoppilaiden valvonnan mahdollisena kuljetusten odotusaikana.
- Koulu arvioi kuljetusten toimivuutta ja kehittää kuljetusjärjestelyitä.

Vanhemmat huolehtivat, että oppilas

- on ajoissa kuljetuspaikalla
 - on pukeutunut sään mukaisesti
 - käyttää pimeällä heijastinta
 - kuljetusreitien varteen pyöräillessään käyttää pyöräilykypärää
 - oppilaalla on mukanaan tarvittavat välineet asianmukaisesti pakattuna.
- Vanhemmat opastavat lastaan asianmukaiseen käyttäytymiseen ja turvallisuuteen koulumatkojen aikana. Jos oppilas ei tarvitse koulukuljetusta, vanhemmat ilmoittavat.
- Poissaolosta suoraan liikennöitsijälle sekä koululle. Huoltaja ei voi itse tilata koulukuljetusta eikä tehdä muutoksia kuljetusreitteihin.

Oppilas

- on ajoissa sovitulla odotuspaikalla, että kaikki ehtivät oikeaan aikaan kouluun
- odottaa autoa rauhallisesti eikä aiheuta vaaraa itselleen eikä muille
- nousee autoon reippaasti ryntäilemättä
- istuu penkille ja kiinnittää turvavyön
- automatkalla käyttäytyy asiallisesti ja ottaa muut kuljetettavat huomioon
- noudattaa hyviä tapoja ja kuljettajan antamia ohjeita
- pitää ajomatkan aikana turvavyön kiinnitettynä
- kertoo kuljettajalle, jos matkan aikana tulee ongelmia itselle tai toisille
- poistuu autosta viivyttämättä. Jos joutuu ylittämään tien, odottaa, kunnes kuljetusauto on jatkanut matkaa
- ymmärtää pelisäännöt ja sitoutuu noudattamaan niitä.

Kuljettajan vastuu

- Vaitiolovelvollisuus: Kuljetettaviin tai heidän perheisiinsä liittyviä asioita ei kerrota ulkopuolisille.

Kuljettajan tehtävät ajon aikana

- varmistettava, että oppilailla on turvavyö kiinni
- koulukuljetusreitien ajoaminen tilauksen mukaisesti ja yhteisesti sovitun aikataulun noudattaminen
- pysähtymispaikkojen ilmoittaminen kuljetettaville ja pysäköiminen niin, että kuljetettava voi nousta ja jäädä kyydistä turvallisessa paikassa
- oppilaiden sijoittaminen kuljetettavien koko huomioiden ja kuormitusmääräysten noudattaminen
- liikuntavälineiden kuljettaminen
- järjestyksenpito autossa ja ongelmatilanteissa yhteydenotot huoltajaan ja koululle
- autosta poistuvan oppilaan opastaminen
- erityistä huolenpitoa vaativien (esim. näkörajoitteisten) oppilaiden huoltaminen vastaanottavalle henkilölle saakka
- kohtelias, asianmukainen ja esimerkillinen käytös
- vanhempien kuljetusmuutostoiveista ilmoittaminen kuljetuksen tilaajalle
- puhelinnumeron antaminen huoltajille mahdollisten sairastumisten ja poissaolojen varalta.

Opetusvinkki kouluille: http://www.liikenneturva.fi/www/tyokalupakki/autossa_matkustaminen/koulukuljetus_tausta-aineisto.pdf

5 TOIMINTAOHJEET ONGELMA- JA KRIISITILANTEISSA

5.1 Kiusaaminen, väkivalta ja häirintä

5.1.1 Kiusaaminen, häirintä, uhkailu ja lievä väkivalta sekä suunnitelman ehkäisemiseksi

Utsjoen kunnan kouluissa ei tule sallia eikä hyväksyä kiusaamista, häirintää, uhkailua eikä väkivaltaa. Siihen on puututtava nopeasti ja tehokkaasti myöhemmin tässä asiakirjassa esitetyllä tavalla. Opettajien tulee kirjata tapaukset erilliselle lomakkeelle.

Häirinnän, uhkailun ja lievän väkivallan ennaltaehkäisy ja niihin puuttuminen tapahtuvat samalla tavalla kuin kiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen.

Kiusaamisella tarkoitetaan

- yhteen oppilaaseen kohdistuvaa loukkaamista ja vahingoittamista esimerkiksi haukkumalla, uhkaamalla, lyömällä tai syrjimällä
- kiusaaminen on toistuvaa, pitkäkestoista
- uhri on puolustuskyvytön kiusaajiinsa nähden
- myös kiusaamiseen yllyttämistä ja kannustamista
- toisen omaisuuteen kohdistuva ilkeävalta.

Kiusaamiseen voi liittyä mm. seuraavia piirteitä

- se on ruumiillista, henkistä tai sanallista
- sillä alistetaan tai loukataan toista
- se on tahallista ja tietoista
- se voi olla ryhmän sisäistä tai siitä eriyvää
- se voi olla suoraa tai epäsuoraa
- siihen voi liittyä ryhmän hyväksyvää ja vahvistavaa käyttäytymistä.

Merkkejä kiusaamisesta voivat olla mm. seuraavat

- joku jätetään ryhmän ulkopuolelle eri tilanteissa
- jonkun vastauksille tai tekemisille nauretaan tai tirsutaan
- johonkin lapseen tai nuoreen kohdistuvat perättömät viestit tai juorut
- joku vetäytyy jatkuvasti omiin oloihinsa
- poissaolot, jotka ovat säännöllisiä
- poissaolot, jotka yhtä äkkiä lisääntyvät
- joku kerho tai harrastus jää pois.

Mikä ei ole kiusaamista?

- lasten / nuorten väliset riidat, erimielisyydet ja välienselvittelyt, koska ne yleensä ovat ohimeneviä ja hetkellisiä eikä niiden kohteeksi joudu jatkuvasti yksi ja sama oppilas
- leikki
- kahden tasavertaisen oppilaan satunnainen tappelu tai nahistelua keskenään (fyyssiseen kontaktiin puututaan aina!).

Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Luokissa kehitetään suvaitsevaista ja toista kunnioittavaa ilmapiiriä. Koko koulussa ja luokissa on yhteiset pelisäännöt, joihin sitoudutaan. Kaikenlainen kiusaaminen on ehdottomasti kielletty. Joka lukuvuosi käydään luokittain keskusteluja koulun säännöistä, kiusaamisesta ja yhdessä kasvamisesta.

Kiusaamista voidaan estää myös rakentamalla koulun toimintaan yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia kontakteja lisääviä myönteisiä malleja kuten

1. tukioppilas- ja kummitoiminta, joista kohdassa osallisuus;
2. empatiataitojen harjoittaminen (esim. luokkakaverin ajatusten ymmärtäminen);
3. vastuuntunnon kehittäminen (esim. muiden huomioonottaminen, ympäristöstä huolehtiminen, heikompien puolustaminen, toisten auttaminen) ja hyvä luokkahenki (mm. erilaisuuden hyväksyminen, yhteisvastuullisuus kuten yhteiset tapahtumat ja juhlat, hyvä käytös myös koulumatkoilla);

- 4.** sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot sekä sosiaalisissa suhteissa onnistuminen (esim. itsensä esitteleminen, toisten kuunteleminen, keskustelemisen ja vastaanottamisen taidot, ryhmässä toimiminen, ohjeiden antaminen, anteeksi pyytäminen, ystävyyssuhteiden ja läheisten ihmissuhteiden solmiminen, yhteistyön taidot);
- 5.** välituntitoiminta (esim. tukioppilaiden järjestämä toiminta kuten leikit ja pelit), hyvin järjestetty välituntivalvonta ulkona / sisällä ja koulukuljetuksia odottavien oppilaiden ohjaus.

Opettajat puuttuvat kiusaamiseen heti, kun sitä havaitsevat tai siitä heille kerrotaan. Oppilaita rohkaistaan kertomaan kiusaamisesta, kohdistuupa se sitten häneen itseensä tai johonkin toiseen oppilaaseen. Kaikessa kasvatuksessa otetaan jatkuvasti huomioon erilaisuuden hyväksyminen ja toisten ihmisten huomioiminen. Koulun henkilökunta käy asiasta jatkuvaa keskustelua, jotta kaikki aikuiset tunnistavat kiusaamisen ja puuttuvat siihen sovituin menetelmin välittömästi.

Välituntivalvonta ja tuntien alut hoidetaan niin, että tilaisuudet kiusaamiseen ovat vähäiset.

Kotien kanssa tehdään yhteistyötä mm. niin, että kaikille oppilaille ja heidän vanhemmilleen tiedotetaan Utsjoen kunnan koulujen menetelmistä koulukiusaamisen suhteen. Koulut ovat mukana valtakunnallisessa Kiva koulu-ohjelmassa.

Kiusaamiseen puuttuminen (Kiva koulu)

1. Se opettaja, joka näkee tai kuulee, puuttuu heti tilanteeseen. Opettaja, jonka tietoon kiusaaminen tulee, tutkii, onko kysymys systemaattisesta kiusaamisesta. Jos kysymyksessä ei ole systemaattinen kiusaaminen, luokanopettaja/luokanvalvoja selvittää asian. Jos kysymyksessä on systemaattinen kiusaaminen, asia siirretään Kiva-tiimille, jonka jäsenet opettajakunta valitsee. Täytetään seulontalomake.

2. Kiva-tiimi haastattelee kiusatun oppilaan. Samoin tiimi keskustelee kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa yksitellen. Tehdään sopimus, ettei kiusata. Tiimi keskustelee vielä kiusaamiseen osallistuneiden kanssa ryhmänä ”Mihin olemme sitoutuneet?” Tilannetta seurataan yhden-kahden viikon ajan. Samoihin aikoihin luokanopettaja /-valvoja keskustelee muutaman kiusatun oppilaan luokkatoverin tai muun toverin kanssa: ”Teidän apuunne tarvitaan.”

Keskustelujen jälkeen luokanopettaja/luokanvalvoja ottaa yhteyden kiusatun ja kiusaajien koteihin ja ilmoittaa kiusaamisesta.

3. Tiimi käy seurantakeskustelun yhden-kahden viikon kuluttua kiusatun kanssa: ”Onko tilanne muuttunut?” Seurantakeskuskeskustelu käydään myös kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa: ”Miten varmistamme, että kiusaamista ei enää tapahdu?”

4. Mikäli kiusaaminen jatkuu, annetaan kiusaajalle jälki-istuntoa ja kaikkien kiusaamiseen osallistuneiden vanhemmat kutsutaan koululle keskustelemaan asiasta.

5. Mikäli kiusaaminen jatkuu, asiaa käsitellään oppilashuoltoryhmässä. Mukaan kutsutaan edellisen vaiheen osallistujat ja tarvittaessa muita viranomaisia. Joissakin esimerkiksi fyysisistä väkivaltaa sisältävissä tapauksissa on ryhdyttävä painaviin kurinpidollisiin, jopa rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin.

Utsjoen kunnan peruskoulut ovat väkivallattomia kouluja. Se tarkoittaa sitä, että:

- 1.** Kaikilla kouluyhteisön jäsenillä on oikeus turvalliseen ja rauhalliseen kouluun. Oppimista ja henkilökohtaista kehitystä edistävä myönteinen ja innostava ympäristö on kaikkien vastuulla.
- 2.** Kaikilla on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja kunnioitukseen henkilökohtaisista eroista riippumatta. Kaikilla on oikeus ilmaista itseään ilman vaaraa joutua syrjityksi tai sorretuksi.
- 3.** Koulun tehtävänä on varmistaa, että sen jäsenet tuntevat oikeutensa ja velvollisuutensa.
- 4.** Koulussa ristiriidat ratkaistaan väkivallattomalla ja rakentavalla tavalla yhteistyössä kaikkien kouluyhteisön jäsenten kanssa. Jokaisella koululla henkilökuntaa

ja oppilaita on koulutettu ennaltaehkäisemään, sovittelemaan ja ratkaisemaan risti-riitoja.

5. Jokaiseen uhkailu- ja väkivaltatapaukseen puututaan heti ja ne selvitetään. Tapausta seurataan riippumatta siitä, ovatko osalliset oppilaita vai muita kouluyhteisön jäseniä.

6. Koulu on osa paikallisyhteisöä. Olennaista ongelmien ennaltaehkäisemisessä ja ratkaisemisessa on yhteistyö ja tiedonvaihto paikallisten kumppaneiden kanssa.

5.1.2 Vakava väkivaltatilanne tai sen uhka koulussa

Rehtori toimittaa poliisille kunnan koulujen pohjapiirroksiset ja huolehtii niiden päivittämisestä esim. remonttien jälkeen.

Jos kouluun kohdistuu konkreettinen väkivallan uhka, tulee henkilön, joka näkee tapahtuman, hälyttää paikalle poliisi sekä tarvittaessa ambulanssi ja noudattaa poliisin antamia ohjeita. Väkivallan uhrille tulee antaa ensiapua heti, kun se vaaratta on mahdollista. Jos tekijä on tuntematon tai lähtee pakoon, on hänen tunto-merkkinensä tarkoin havainnoitava ja kerrottava poliisille. Jos tekijä jää koulun alueelle, tulee oppilaiden pysytellä valvotusti luokissa, kunnes poliisi tulee paikalle. Jos tilanne on edelleen uhkaava, oppilaat on kiireesti evakuoitava koulun alueelta noudattaen mahdollisuuksien mukaan onnettomuustilanteiden varalta tehtyä poistumissuunnitelmaa. Tilanteen lauettua koulun kriisitilanteiden valmiusryhmä käynnistää tarvittavat jälkihuoltotoimenpiteet.

Toimintamalli aseellinen uhkan ja pommiuhkan varalle

- Välitön yhteys hätäkeskukseen 112.
- Selostetaan uhka tai tapahtunut teko hätäkeskukseen, vastataan sieltä esitettyihin kysymyksiin ja toimitaan saatujen ohjeiden mukaan.
- Älä ruuhkauta hätäkeskusta, ensimmäinen soittaja on todennäköisesti vielä ”langoilla”.
- Keskusradiolla kuulutetaan oppilaita ja opettajia pysymään luokissaan. Ilmoitetaan, että hätäilmoitus on tehty. Tilannetta rauhoitetaan toistamalla kuulutus lyhyesti sopivin, esim. 5–10 minuutin, välein.
- Luokkien tai tilojen ovet lukitaan ja pyritään estämään uhkaajan pääsy niihin tiloihin, missä on ihmisiä.
- Opettaja EI SAA jättää missään vaiheessa oppilaita yksin, vaan hänen on suojeltava ja turvattava heitä.
- Suojassa pysytään, kunnes keskusradion kautta tai muulla selkeällä ja luotettavalla tavalla ilmoitetaan, että vaara on ohi ja tuolloin toimitaan annettavien ohjeiden mukaan.
- Mikäli mahdollista poliisi ja rehtori kartoittavat tilanteen ja sopivat toimenpiteistä.
- Poliisin ensisijainen toimintamalli on saada mahdollisimman nopeasti kosketus tekijään tai uhkaajaan ja pysäyttää hyökkäys. Poliisi eristää ja suojaa sekä tarvittaessa evakuoii.
- Tiedottamisesta koulun sisällä vastaa koulun rehtori.
- Medialle tiedottamisesta vastaa poliisi.
- Jälkityö: Riippuen siitä, kuinka tilanne on päätynyt, joko pidetään tiedotustilaisuus välittömästi oppilaille ja huoltajille tai pyydetään tarvittaessa kriisiapua muilta viranomaisilta.

Ohjeet oppilaille

Oppilaille annetaan yhden kerran lukuvuoden aikana lyhyt asiallinen informaatio vakavan väkivaltaisen teon varalta luonnollisessa yhteydessä, osana muuta aihealueeseen liittyvää tiedotusta tai opetusta.

- Jos oppilas näkee tai kuulee välittömästi tai pian tapahtumassa olevasta aseellisesta väkivallanteosta siitä tulee ilmoittaa opettajalle tai hätäkeskukseen 112.
- Vältettävä ruuhkauttamasta hätäkeskusta.
- Jos oppilas on tapahtuman tai uhan alkaessa opetustilassa, tulee hänen pysyä siellä.
- Oppilaan tulee aina toimia opettajan ja / tai keskusradion kautta saamiensa ohjeiden mukaan.

- Jos oppilas on avoimen pää- tai hätäuloskäynnin välittömässä läheisyydessä, tulee hänen poistua rakennuksesta ja hakeutua turvaan, jos uhka tai teko on koulun sisällä.
- Jos oppilas on välitunnilla, tulee koulualueelta poistua ja hakeutua turvaan, jos uhka tai teko on koulun sisällä.
- Jos oppilas on koulualueen ulkopuolella, ei koulualuetta saa lähestyä, mikäli on kuullut väkivallanteosta tai uhasta koululla.
- Koulualueella ja sen ulkopuolella ei tule kokoontua suuriin ryhmiin, on hakeuduttava turvaan kotiin tai muualle sisätiloihin ja ryhdyttävä kuuntelemaan viranomais-tiedotteita radiosta.

Pommiuhka

- Välitön yhteys hätäkeskukseen 112.
- Mikäli pommiuhassa on aikaraja, oppilaat ja henkilökunta siirtyvät väistöpaikkaan liikuntasaliin.
- Mikäli pommiuhka on välitön, toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan.
- Väistöpaikassa odotetaan tilanteen kehittymistä.
- Tilanteen päätyttyä joko jatketaan koulua tai oppilaat päästetään kotiin.
- Muutoin toimitaan soveltuvin osin, kuten aseellisen uhan tilanteessa.
- Samana päivänä järjestetään tiedotustilaisuus tapahtumasta oppilaille ja huoltajille.
- Seuraavana päivänä järjestetään keskustelutilaisuus tapahtuneesta.
- Tiedottamisesta koulun sisällä vastaa rehtori.
- Medialle tiedottamisesta vastaa poliisi.

5.1.3 Omaisuusrikosten selvittäminen

Toisen/koulun omaisuuden varastaminen tai tarveleminen

- opettaja sekä joku opiskelijahuoltoryhmään kuuluva tai apulaisjohtaja keskustele asianomaisten kanssa ja tarvittaessa kirjaa tapahtumat
- tapahtuneesta otetaan aina yhteys huoltajaan
- tarvittaessa pyydetään konsultaatiota poliisilta
- oppilas korvaa aiheuttamansa vahingon.

Omaisuusrikoksista ilmoitetaan poliisille

- murron tapahduttua tai arvokkaan omaisuuden kadottua
- jos kadonneen tavaran epäillään olevan oppilaan repussa tai taskussa eikä hän suostu yhteistyöhön, pyydetään poliisi paikalle.

5.1.4 Seksuaalinen häirintä

Sukupuolinen häirintä voi ilmetä seuraavin tavoin

- nimittely
- sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- vartaloon, pukeutumiseen tai yksityiselämään liittyvät huomautukset tai kysymykset
- seksuaalinen koskettelu (nipistely, suutelu, puristelu jne.)
- puhelinsoitot, tekstiviestit ja sähköpostit tai seksuaalissävytteiset kirjeet
- seksuaalisten kuvien ja muiden materiaalien näyttäminen tai lähettäminen
- halventavat ja seksistiset vitsit yleensä
- toistuvat seksuaalissävyyiset ehdotukset tai seksuaaliseen käytökseen viittaavat kutsut
- seksuaaliseen kontaktiin pakottaminen

Häirinnän kohteena voivat olla sekä tytöt että pojat. Sukupuolinen häirintä, syrjintä ja hyväksikäyttö ovat vallan väärinkäyttöä. Häirintää voi tapahtua myös lasten ja nuorten välisissä suhteissa. Huonoa käytöstä on esim. panettelu, ”huorittelu”, ”homottelu” tai muu loukkaava nimittely.

Se, mikä koetaan häirinnäksi, riippuu yksilöstä, tilanteesta, osapuolten välisestä vuorovaikutuksesta ja aiemmista kokemuksista. Ratkaisevaa on silti aina se, miten uhri kokee tilanteen. Jos hän kokee tulleen häirityksi, asia tulee ottaa aina vakavasti. Avoin keskustelu vaikeistakin asioista on tarpeellista eli on tärkeää luoda ilmapiiri, jossa lapsille ja nuorille korostetaan sitä, että yhdessä voidaan puhua kaikista asioista. Tällainen ilmapiiri ehkäisee häirintää parhaiten.

Utsjoen kunnan kouluissa ei tule sallia minkäänlaista oppilaiden välistä eikä aikuisen ja oppilaan välistä seksuaalista häirintää. Koulussa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä tavoitetulle oppilaalle määrätään koulussa erikseen sovittu rangaistus, joka kirjataan ja asiasta ilmoitetaan aina oppilaan huoltajalle.

Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja perheessä tapahtuvaan pahoinpitelyyn tai kaltointuuheteluun liittyvissä kysymyksissä on otettava yhteyttä lastenvalvojaan ja tarvittaessa tehtävä lastensuojeluilmoitus.

5.1.5 Mielenterveyteen liittyvät ongelmat

Lapsen ja nuoren mielenterveydellä tarkoitetaan muun muassa kykyä olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa, ilmaista tunteitaan, leikkiä ja käydä koulua, nauttia elämästä, sietää pettymyksiä ja vastoinkäymisiä. Hyvään mielenterveyteen kuuluvat myös riittävä itsetunto ja omanarvontunto sekä toisten ihmisten arvostaminen.

Mielen ongelmat voivat ilmetä hyvin monin tavoin; ei ole yhtä yksittäistä oiretta, joka olisi kaikille yhteinen. Usein vaikeudet ilmenevät tavallisina mieltä painavina asioina tai fyysisinä tuntemuksina kuten hengenahdistuksena, päänsärkinä ja vatsakipuna.

Mielenterveyttä tukevat

- oman elämän ja sen merkityksen ymmärtäminen
- itsensä arvostaminen
- kyky ja halu oppia
- kokemus tarpeellisuudesta omassa yhteisössä
- hyvät ystävät ja läheiset ihmiset
- mielekäs tehtävä
- taito puhua mieltä painavista asioista
- kyky selvittää ristiriitoja
- turvallinen ympäristö.

Mitä opettaja voi tehdä?

- Opettaja on vastuussa kaikkien oppilaiden kaikinpuolisesta turvallisuudesta.
- Opettajan kannattaa kertoa avoimesti kertoa huolestaan huoltajille.
- Opettaja ottaa yhteyttä kouluterveydenhoitajaan ja oppilashuoltoryhmään.
- Opettajan ei tule hyväksyä häiritsevää tai toisia henkisesti tai fyysisesti loukkavaa oppilaan käyttäytymistä.

Koululaisten ongelmissa auttaa koulun oma terveydenhuolto: terveydenhoitaja, lääkäri, koulupsykologi, koulukuraattori sekä muut mahdolliset kriisi- ja tukihenkilöt.

Perusterveydenhuollossa arvioidaan erikoissairaanhoidon tarve ja ohjataan tarvittaessa eteenpäin. Lapsille ja nuorille tarkoitettuja avunsaantipaikkoja ovat esimerkiksi nuorisoseamat, nuorisopsykiatrian poliklinikat ja mielenterveyskeskusten perhe- ja nuorisovastaanotot.

Lisätietoa: http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/hyvinvointi_koulussa/oppilas_ ja_opiskelijahuolto/erilaiset_ongelma- ja_kriisitilanteet/mielenterveys

5.1.6 Tupakointi ja päihteiden käyttö

Tupakointi

Tupakointi ja siihen liittyvien tupakointivälineiden hallussapito koulujen työpäivinä koulujen alueella on kielletty. Oppilas luovuttaa tupakointivälineet koulun haltuun ja ne luovutetaan vain oppilaan huoltajalle. Mikäli oppilas tavataan tupakoimasta koulun työaikana, hänelle määrätään koulussa erikseen sovittu rangaistus, joka kirjataan ja asiasta ilmoitetaan oppilaan huoltajalle. Mikäli tupakointi jatkuu, tehdään asiasta lastensuojeluilmoitus.

Huumeet ja päihteet

Utsjoen kunnassa on vuonna 2000 valmisteltu Utsjoen kunnan nuorten päihdeohjelma. Alaikäisten eli alle 18-vuotiaiden päihteiden käyttöön on puututtava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vakavampien päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Mitä tehdä, kun opettaja tai muu koulun henkilökuntaan kuuluva epäilee oppilaan käyttävän päihteitä tai huumeita?

- Suorin tapa selvittää asia on ottaa se puheeksi oppilaan kanssa. Usein kuitenkin havaintoihin liittyy epävarmuutta ja puheeksi ottamista estää pelko välien rikkoontumisesta.
- Mikäli opettaja kokee itsensä epävarmaksi asiassa, on puhuttava epäilystään työtoverille. Jos useampi henkilö on huolissaan oppilaasta, sovitaan keskinäinen vastuunjakoa asian hoitamisessa. Tilanteeseen puututaan välittömästi. Myös yksin oma epäily riittää asiaan puuttumiseen.
- Päihteiden käytöstä epäilty oppilas kutsutaan apulaisjohtajan, opettajan tai koulu-terveydenhoitajan luo keskustelemaan asiasta. He voivat toimia työpareina tilanteessa. Oppilaalle kerrotaan avoimesti päihteiden käytön epäilystä perustellusti.
- Oppilasta pyydetään kertomaan vanhemmilleen koulussa esille tulleista epäilyistä ja mahdollisista huumeekokeiluistaan, huumeiden tai muiden päihteiden käytöstä. Oppilaalle annetaan vuorokausi aikaa kertoa vanhemmilleen, jonka jälkeen koulusta otetaan yhteyttä vanhempiin joka tapauksessa. Vanhemmille on aina ilmoitettava, kun lasta on epäilty huumeiden käytöstä, vaikka epäily olisi aiheeton.
- Epäilyn osoittautuessa aiheelliseksi, on vanhempien kanssa sovittava jatko-työskentelystä. Vanhemmat voidaan kutsua keskustelemaan tilanteesta oppilas-huoltoryhmään, mutta jos he eivät halua selvittää tilannetta isossa ryhmässä, on heille tarjottava keskustelutilaisuus jonkun oppilashuoltoryhmän edustajan kanssa. Oppilashuoltoryhmässä on tällöin sovittava henkilö, joka vastaa jatko-työskentelystä perheen kanssa. Oppilashuoltoryhmässä selvitetään perheen avun/tuen tarve ja ennen kaikkea se, kuinka nuori pääsee irti huumeekokeilustaan.
- Tässä vaiheessa selvitetään mahdollisen huumeeseulan eli testauksen tarve yhteistyössä terveyskeskuslääkärin kanssa.
- Neuvottelussa perheen kanssa sovitaan tarvittaessa jatkohoidosta.
- Huumepoliisiin otetaan välittömästi yhteyttä, jos koulussa on epäilty koulun alueella huumeiden myynnistä tai välityksestä. Asiaan puuttuminen viestittää koulun oppilaille, ettei koulussa hyväksytä huumeiden käyttöä missään muodossa.
- Koululla on lastensuojelulain 40 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus sosiaaliviranomaisille, jos he havaitsevat jonkun oppilaan olevan lastensuojelun tarpeessa. Lapsen terveyttä vaarantava päihteiden käyttö on ehdottomasti ilmoitusvelvollisuuteen kuuluva asia.

Lisätietoa: http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/hyvinvointi_koulussa/oppilas_ja_opiskelijahuolto/erilaiset_ongelma-_ja_kriisitilanteet/tupakka_alkoholi_ja_huumeet

5.2 Koulujen kriisisuunnitelma

Kriisisuunnitelmalla tarkoitetaan yleensä **varautumista koko yhteisöä tai sen jäseniä koskettaviin äkillisiin tai muutoin traumaattisiin tilanteisiin.**

Onnettomuus, läheisen tai tuttavan kuolemantapaus, itsemurha, väkivaltainen tapahtuma ovat kriisitilanteita, joita niin aikuiset kuin lapsetkin voivat joutua kohtaamaan. Tällaiset vaikeat tapahtumat ovat aina voimakkaita stressitilanteita. Opettajat ovat avainasemassa nuorten kriisitilanteiden tunnistamisessa.

Kriisitilanteissa lapset ja nuoret tarvitsevat aina aikuisen tukea, tietoa ja ohjausta, koska heillä on vielä vähän elämäkokemusta ja puutteelliset keinot selviytyä vaikeista tilanteista.

Riskitilanteiden tunnistaminen ja tuen antaminen edellyttävät aktiivisuutta sekä opettajakunnalta että oppilashuoltohenkilöstöltä.

5.2.1 Koulujen kriisiryhmä

Kriisityö soveltuu luontevasti koulujen oppilashuoltoryhmän työhön. Siksi kunkin koulun kriisiryhmänä toimii koulun oppilashuoltoryhmä. Koulujen rehtori tai apulaisjohtaja toimii kriisiryhmän vetäjänä. Tarvittaessa kriisiryhmää täydennetään kunnan kriisityöryhmällä.

Koulun kriisiryhmän tehtävänä on

- kirjata ryhmän sisäinen työnjako ja vastuuketju
- selvittää kriisitilanteissa tärkeät yhteistyötahot
- perehdyttää koulun henkilöstö järjestämällä koulutusta ja hankkimalla kirjallisuutta
- tiedottaa suunnitelmasta oppilaille tai opiskelijoille, vanhemmille sekä yhteistyökumppaneille
- organisoida toiminta kriisitilanteissa
- huolehtia välittömästä henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista
- arvioida kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tehdä kriisisuunnitelmaan tarvittavat muutokset
- pitää kriisisuunnitelma ajan tasalla (päivittää yhteystiedoissa tai koulun olosuhteissa tapahtuneet muutokset)
- ylläpitää kriisivalmiutta perehdyttämällä uudet työntekijät kriisisuunnitelmaan sekä järjestämällä koko henkilöstölle vuosittain siihen liittyvää tiedotusta ja koulutusta.

5.2.2 Kriisisuunnitelmaan perehdyttäminen

Koulun kriisivalmius edellyttää koko koulun henkilöstön perehdyttämistä. Kaikilla koulun työntekijöillä tulee olla valmiudet toimia kriisitilanteessa, koska kuka tahansa voi kohdata sen ensimmäisenä. Myös oppilailla ja opiskelijoilla tulee olla valmiudet toimia erilaisissa hätätilanteissa, kuten onnettomuus, tulipalo, säteilyvaara tms. Kriisisuunnitelmaan perehdyttäminen tapahtuu opettajankokouksissa, koulutus- tai keskustelutilaisuuksissa jne.

Opettajilla on keskeinen rooli oppilaiden tai opiskelijoiden selviytymisen tukemisessa, koska he kohtaavat heidät lähes päivittäin. Siksi heillä olisi hyvä olla valmiudet sekä kriisitilanteiden välittömään kohtaamiseen että henkisen tuen antamiseen. Opettajat voivat kuitenkin tarvita oppilashuoltohenkilöstön ja/tai muiden erityistyöntekijöiden apua oppilaiden tai opiskelijoiden surun tai järkytyksen kohtaamisessa ja käsittelyssä.

5.2.3 Yhteistyötahot kriisitilanteissa

Kriisitilanteissa tarvitaan nopeaa toimintaa, siksi **hätänumero** ja yhteistyötahot tulisi olla tiedossa ennen kuin mitään tapahtuu. Kullekin koululla työskentelevälle opettajalle ja avustajalle annetaan koulun **kriisiryhmän yhteystiedot** sekä muut tarpeelliset puhelinnumerot. Kriisitilanteissa tärkeitä auttajia ovat mm. poliisi, palo- ja pelastustoimi, terveyskeskus, lastensuojelu, kunnan kriisiryhmä, Inarin kunnan kasvatus- ja perhe-neuvola, sosiaalitoimi ja seurakunta.

Ammattiauttajat neuvovat, miten keskustella lasten ja nuorten kanssa ja miten tukea heidän selviytymistään. Tarvittaessa koulu voi pyytää apua esimerkiksi kunnan kriisiryhmältä tai terveyskeskuksesta.

5.2.4 Kriisivalmiuden ylläpitäminen

Kriisisuunnitelma päivitetään ja käydään läpi henkilöstön kanssa vuosittain, kouluvuoden alkaessa. Koulussa tulee järjestää vuosittain palo- ja pelastusharjoitukset, joihin osallistuvat sekä työntekijät että oppilaat. Näissä tilanteissa voidaan harjoitella sekä fyysisen että psyykkisen ensiavun antamista. Lisäksi henkisen tuen antamisen valmiuksia voidaan sisällyttää esimerkiksi terveystiedon opetukseen.

Kriisisuunnitelma on käytännön työväline, joka elää ja kehittyy ajan myötä. Yhteystiedot päivitetään säännöllisin väliajoin ja toimintaohjeita muutetaan ja parannetaan kokemusten karttuessa. Koulujen kokemusten mukaan erilaisten kriisitilanteiden myötä toimintaohjeet konkretisoituvat ja selkiytyvät. Suunnitelmaa täydennetään, jos ilmenee uusia uhkia, joihin ei aiemmin ole osattu varautua.

5.2.5 Yleiset toimintaperiaatteet kriisitilanteissa

Keskeinen vastuhenkilö kriisitilanteissa on koulun toimintaa johtava rehtori tai apulaisjohtaja, joka organisoii toimintaa kriisitilanteessa. Koulun johdolla on tiedotusvastuu median ja muiden tahojen yhteydenottoihin.

Kriisitilanteissa ensisijainen toimintavastuu on ensiksi läsnä olevalla aikuisella. Henkilö, joka on saanut tiedon tapahtuneesta, tiedottaa siitä rehtorille.

1. Rehtori tai apulaisjohtaja selvittää

- ketä asia koskee
- mitä on tapahtunut ja missä
- miten kaikki tapahtui ja mitä tapahtumasta tiedetään.

2. Rehtori tai apulaisjohtaja kutsuu tarvittaessa kriisiryhmän avukseen.

Ensivaiheen jälkeen on tärkeää, että koulun kriisiryhmä kokoontuu sopimaan tukitoimista: miten koulussa toimitaan välittömän psyykkisen tuen varmentamiseksi ja miten asiasta tiedotetaan koteihin.

3. Opettajakuntaa ja muuta koulun henkilökuntaa informoidaan tapahtuneesta.

Opettajat saavat ohjeita asian käsittelystä luokissa – huhujen ehkäiseminen, oikean tiedon antaminen.

Koska tilanteen voi ensimmäisenä kohdata myös oppilas tai opiskelija, heidän on hyvä tietää, mistä koulussa saa apua. Tiedottaminen koteihin edellyttää sitä, että koululla on kaikkien huoltajien yhteystiedot.

Kaikki tiedottaminen koulun ulkopuolelle tapahtuu ensisijaisesti rehtorin tai apulaisjohtajan kautta. Toimittajia ei pidä päästää koulun alueelle haastattelemaan oppilaita tai opiskelijoita tai työntekijöitä, koska se vain entisestään järkyttää heitä.

Vakavan väkivaltatilanteen tai sen uhan ollessa kyseessä tiedottamisesta vastaa poliisiviranomainen.

Kriisitilanteiden hoidossa voidaan erottaa välittömät tukitoimet ja jatkotoimet. Välittömän tuen antamisen lisäksi kriisiryhmän tulee arvioida, tarvitaanko jatkossa tukitoimia sekä kuinka pitkään ja keille ne suunnataan.

Keskeinen kysymys tukitoimien suunnittelussa on, keitä kaikkia tapahtuma koskettaa ja ketkä ovat tuen tarpeessa. Oppilaan kuolema koskettaa vanhempien lisäksi ystäviä, luokkatovereita ja opettajia, mutta järkyttää myös muita oppilaita ja henkilöstöä. Siksi asiaa on hyvä käsitellä sekä koko koulun kanssa että oppilaan läheisten kanssa. Järkyttävät tapahtumat voivat koskettaa laajempaakin yhteisöä, jolloin joudutaan pohtimaan yhteistyötä lähikoulujen tai tiedotusvälineiden kanssa.

Toimintamalleja eri kriisitilanteissa

1. Onnettomuus koulussa

- hälytä ambulanssi / muita aikuisia avuksi
- aloita ensiapu
- tieto terveydenhoitajalle tai terveyskeskukseen
- tieto rehtorille tai apulaisjohtajalle / tieto kriisiryhmälle/ tieto henkilökunnalle
- oppilaat pois onnettomuuspaikalta
- silminnäkijät erilleen, heistä pidetään erityistä huolta
- ilmoitus huoltajille mahdollisimman pian
- asian käsittely luokassa
- kirjallinen viesti koteihin asiasta
- järkyttyneimmät oppilaat kotiin vain aikuisen mukana
- asian jälkipuintia henkilökunnan kanssa
- asian jälkipuintia luokassa (keskustelu luokassa)
- oppilaiden seuranta
- koulutapaturmasta tehdään tapaturmailmoitus vakuutusyhtiötä varten
- koulun apulaisjohtaja tai tilanteessa mukana ollut aikuinen kirjoittaa muistion tapahtumista.

2. Oppilaan kuolema

- oppilaan kuolemasta ilmoittaa perheelle pappi, poliisi tai sairaala
- tiedon saanut opettaja informoi apulaisjohtajaa
- apulaisjohtaja tiedottaa opettajakunnalle
- luokanopettaja neuvottelee kriisiryhmän kanssa kuka on perheen kontaktihenkilö
- perheen toivomuksia koteihin tiedottamisesta noudatetaan
- keskustelu luokissa oppilaiden ikätason mukaisesti (tunteiden ilmaisussa apuna esim. piirtäminen, laulaminen)
- muistaminen
- lippu
- hiljainen hetki (oppilaan kuva, kynttilä, mahdollisesti surumusiikkia)
- sovitaan perheen kanssa surunvalittelukäynnistä kotiin ja osallistumisesta hautajaisiin
- oppilaiden seuranta mahdollisen ulkopuolisen avun tarpeen vuoksi
- henkilökunnalle mahdollisuus jälkipuintiin.

3. Opettajan tai koulun muuhun henkilökuntaan kuuluvan kuolema

- apulaisjohtaja informoi henkilökuntaa / luokkaa yhteisesti salissa
- kriisiryhmä hankkii tarvittaessa ulkopuolista apua
- jälkipuinti henkilökunnalle
- keskustelut luokissa
- muistaminen
- lippu
- hiljainen hetki
- hautajaiset
- oppilaiden seuranta.

4. Oppilaan lähiomaisen kuolema

- tieto apulaisjohtajalle, joka tiedottaa kriisiryhmää
- tieto oppilasta opettaville opettajille
- kotoa lupa kertoa asiasta muulle luokalle
- osanotto oppilaan suruun esim. kortilla, piirustuksilla

- opettaja valmistelee oppilaat vastaanottamaan kyseisen oppilaan tämän tullessa kouluun
- oppilaalle keskustelumahdollisuus
- oppilaan seurantaa.

5. Itsemurhan uhka

- puhu oppilaan kanssa
- älä jätä yksin
- tarjoudu pohtimaan yhdessä ongelmaa, älä yritä ratkaista sitä; kuuntele, älä vähättele tai tuomitse
- ongelma, jonka vuoksi oppilas on valmis tekemään itsemurhan, ei voi olla hetkessä ratkaistavissa
- ota yhteys kotiin ja tarvittaessa ensiapuun, joka arvioi oppilaan välittömän avun tarpeen
- oppilashuoltoryhmä toimimaan.

6. Itsemurha

Koskettaa aina koko kouluyhteisöä. Kodin kanssa sovittava, miten toimitaan. Jälkipuinti erittäin tärkeää, koska itsemurha nostattaa esiin esim. voimakasta syyllisyyttä.

- tieto apulaisjohtajalle, joka tiedottaa koulun henkilökuntaa ja kriisiryhmää
- tieto oppilaille: perheeltä lupa kertoa tosiasiat, jotta perättömät huhut estettäisiin
- tiedote mahdollisista reaktioista ainakin oman luokan koteihin
- jälkipuinti henkilökunnalle
- erityinen tuki ja seuranta silminnäkijöille ja lähimmille ystäville
- keskustelut luokissa
- oppilaiden seurantaa
- muistaminen koulussa ja luokassa.

7. Vakava sairaus

- sovi huoltajan kanssa, mitä kerrotaan oppilaille
- oppilaan omaa mielipidettä kunnioitettava
- pyritään saamaan lupa kertoa luokan oppilaille ja muulle henkilökunnalle
- jälkipuintia sairaan, hänen ystäväpiirinsä ja luokan kanssa
- toimintaohjeet sairaskohtausten varalta
- lasten toiminnallisuuden ja myötätunnon kanavoiminen sairaan hyväksi
- oppilaiden seurantaa .

8. Onnettomuus tai sen uhka koulun ulkopuolella

- apulaisjohtaja ottaa selville tosiasiat
- informoi muun henkilökunnan
- keskustelu luokissa
- tietoa kotiin tapahtuneesta ja mahdollisista reaktioista.

9. Väkivaltatilanne koulussa

Väkivaltaisen oppilaan kohtaaminen

- Toimi – älä käänny pois tilanteesta.
- Kehota lopettamaan väkivalta.
- Estä väkivallan jatkuminen. Hae mahdollisuuksien mukaan apua koulun muilta työntekijöiltä.
- Pyydä terveydenhoitajaa arvioimaan vammat. Älä arkaile pyytää poliisia paikalle puh. 112.
- Tiedota opettajalle ja apulaisjohtajalle.
- Tarvittaessa apulaisjohtaja kokoaa kriisi-/oppilashuoltoryhmän, joka järjestää kriisiapua.
- Ota yhteys oppilaan huoltajiin ja pyydä, että he hakevat oppilaan.
- Tarvittaessa poista oppilas luokasta. Huolehdi myös valvonnasta. Mikäli oppilas ei suostu poistumaan, pyydä paikalle toinen aikuinen.
- Tarvittaessa apulaisjohtaja evää oppilaalta koulunkäyntioikeuden loppupäiväksi tai rehtori pidemmäksi ajaksi.
- Tilanteessa mukana ollut aikuinen kirjoittaa muistion tapahtumista.

Väkivaltainen aikuinen koulussa

- Suojaa oppilaat esimerkiksi lukitsemalla ovi tai ohjaamalla heidät turvalliseen tilaan.
- Tiedota apulaisjohtajalle, joka tiedottaa muita koulussa olevia.
- Yhteys poliisiin.

Kriisin käsittely ja jälkihoito koulussa

Koulun kriisiryhmän tulee sopia tukitoimista: miten koulussa tarjotaan välitöntä psyykkistä tukea, miten asiasta tiedotetaan koteihin ja miten koteja tuetaan asian käsittelyssä. Kriisiryhmä voi ohjeistaa koulun aikuisia kohtaamaan lasten ajatuksia ja tunteita tapahtuneesta sekä rohkaista opettajia käsittelemään tapahtunutta luokissa. Toimintatavoista on hyvä myös kertoa oppilaille ja huolehtia siitä, että oppilaat ja vanhemmat tietävät, miten koulussa lähipäivinä toimitaan, mitä oppilailta odotetaan koulutyön suhteen ja millaista tukea on olemassa.

Koulussa tulee selvittää, voivatko kouluterveydenhoitajat, psykiatrinen sairaanhoitaja tai esim. seurakunta tarjota oppilaille rauhallista keskusteluhetkeä yksin tai ryhmässä. Myös koulun aikuisten keskinäiselle pohdinnalle tulee varata aikaa. On hyvä olla yhteydessä työterveyshuoltoon ja kartoittaa sen valmius tukea koulun henkilökuntaa.

Kannattaa myös selvittää, onko jollain vastuussa olevalla aikuisella sellainen elämäntilanne, että hän ei meneillään olevan henkilökohtaisen kriisin vuoksi voi osallistua täysipainoisesti vaativan tilanteen hoitamiseen oppilaiden kanssa. Tällöin tulee sopia keskinäisestä työnjaosta.

Jos oppilaiden vanhemmat kaipaavat lisätietoa, voi olla hyvä järjestää vanhempainilta. Oppilashuollon henkilökunta voi osallistua siihen.

Monet opettajat, oppilaat ja kodit saavat tietonsa koululla tapahtuneesta kriisistä median välityksellä. Kuitenkin media välittää vain oman tulkintansa siitä, mitä on tapahtunut ja miksi kaikki tapahtui.

- Opettajakunta suunnittelee, miten kriisin uutisointia ja itse asiaa käsitellään koulussa. Tehdään työnjakoa eri aineiden kesken. Asiasta puhumista ja kirjoittamista jatketaan useamman viikon, ja siihen palataan vielä pitkän ajan jälkeenkin. Media todennäköisesti tuo uusia näkökulmia asiaan vielä pitkään.
- Oppilaille on tärkeä tarjota koulussa mahdollisuus kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan, puhua siitä, mikä pelottaa tai askarruttaa. Monissa kodeissa puhutaan asioista yhdessä, mutta koulun tehtävä on erityisesti helpottaa niiden oppilaiden elämää, joilla ei kotona ole keskustelumahdollisuutta aikuisen kanssa. Puhumiseen valmiimmat nuoret rohkaisevat turvallisuudessa ryhmässä muitakin pukemaan ajatuksiaan sanoiksi.
- Ennen oppilaiden kanssa puhumista opettajien on hyvä vahvistaa itseään jakamalla aikuisyhteisön kesken tietojaan, tuntemuksiaan, kokemuksiaan ja pelkojaan.
- Mitä ajatuksia ja tuntemuksia tapahtumat ovat oppilaissa herättäneet? Oppilaat voivat kertoa kotona ja ystävien kanssa käymistään keskusteluista.
- Askarruttavia kysymyksiä voi koota nimettömänäkin. Niihin voi etsiä yhdessä vastauksia.

Muulla tapahtuneen kriisin käsittely

Erilaiset muualla tapahtuneet onnettomuudet, tapaturmat ja muut äkilliset kriisit voivat aiheuttaa reaktioita laajemmaltikin. Siksi on hyvä, että aiheita voidaan tarvittaessa käsitellä kouluissa. Ohessa on vinkiksi kriisipsykologi Eija Palosaaren keskusteluaiheita koululuokkaan. Aikuisen ei tarvitse olla viisas eikä osata vastata kaikkeen. Riittää, että aikuinen on turvallinen, uskaltaa näyttää omia tunteitaan ja samalla välittää luottamusta siihen, että näiden tunteiden kanssa selvittää.

Keskusteluaiheita koululuokkaan äkkikriisin jälkeen

On tärkeää että koulun ja kodin aikuiset ovat valmiita keskustelemaan lasten ja nuorten kanssa tuoreesta järkyttävästä tapahtumasta. Keskustelutuokioiden ei tarvitse olla pitkiä. Keskustelun keskeinen ote on tässä-ja-nyt.

- *Mitä todella on tapahtunut*

Varmistetaan faktat senhetkisen tiedon mukaisiksi.

- *Miten sait tietää*

Missä olit, mitä olit tekemässä juuri silloin.

- *Mitä ajattelit*

Käydään läpi ajatukset tapahtuman/tiedon saamisen hetkellä.

- *Mitä tunsit*

Tunteet saattavat herätä vasta myöhemminkin. Usein on ensin vain kummastusta ja järkytystä, tai tunteiden puutetta.

- *Entä miten keho reagoi*

Kehossa voi tapahtua muutoksia (jännittymistä, kipuja, levottomuutta..) huomauttamatta – ne palautuvat.

- *Miten voi auttaa itseään/toista eteenpäin*

Puhuminen, muistelu, arki, liikunta...

- *Mitä koulupäivän jälkeen tapahtuu*

Välitetään kotiin tietoa että asiaa on käsitelty koulussa ja kannustetaan puhumaan myös kotona.